

IJTIMOYIY TARMOQLAR YOXUD XALQARO INTERNET TIZIMI

¹Atabayeva Saida

Andijon davlat chet tillari instituti o'qituvchisi

AtabayevaSaidakhan@gmail.com,

²Turayeva Oydinoy

Andijon Davlat Chet tillati Instituti, Ingliz Filologiyasi, O'qitish Metodikasi va Tarjimashunoslik fakulteti, Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati 2-bosqich talabasi. Oydinoy1411@gmail.com,

³Toshpo'latova Nilufar

Andijon Davlat Chet tillati Instituti, Ingliz Filologiyasi, O'qitish Metodikasi va Tarjimashunoslik fakulteti, Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati 2-bosqich talabasi. toshpolatovanilufargid@gmail.com.

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7785490>

ARTICLE INFO

Received: 21th March 2023

Accepted: 29th March 2023

Online: 30th March 2023

KEY WORDS

Rand Corporation, Arpanet, Arpanet-Internet, Ilon Mask, Kontent, Sun'iy yo'ldosh, Cable, Mb/s, Starlink, Google, Twitter, YouTube, Telegram, WhatsApp, Apple, Amazon, TikTok, Instagram, Facebook, Microsoft.

ABSTRACT

Maqolada hozirgi davrda ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga tobora ko'proq kirib borishi, mamlakatimiz va dunyo miqyosida sodir bo'layotgan o'zgarishlar, voqea-hodisalar, yangiliklar to'g'risidagi ma'lumotlar aks etadi.

Shiddat bilan rivojlanib borayotgan axborot asrida internet hamda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanmaslikning yoki ularga murojaat etmaslikning hech bir iloji yo'q. Chunki, inson dunyoqarashining shakllanishida, ma'naviy olamining yanada kengayishida, ayniqsa ijtimoiy tarmoqlar asosiy vosita bo'lib kelmoqda. Bu — bir tomondan quvonarli holat. Bugungi kunda, biz yoshlar, mana shunday katta imkoniyatlardan xohlagancha foydalanib, o'qish yoki ish davomida vaqtimizdan ancha unumli foydalanmoqdamiz. Hozirgi kun nuqtai nazar bilan qaraydigan bo'lsak, allaqachon global tarmoqqa aylanib ulgurgan internet o'zining tezkorligi, chegara bilmasligi bilan ommaviy axborot vositalari orasida eng muhim sohaga aylanib ulgurdi va xattoki bizni o'ylantirgan murakkab savollarga ham tez va osongina javob topishga imkoniyat yaratdi.

Internetning paydo bo'lishiga nazar soladigan bo'lsak, u eng birinchi AQSHning ilmiy markazlaridan biri bo'lgan RAND CORPORATION korxonasi birinchi marta butun mamlakatni qamrab oladigan markazlashmangan kompyuter tarmog'ini yaratishni taklif qilingandan boshlanadi. Bu loyihani amalga oshirishdan ko'zda tutilgan masala bu harbiy muassasalar, ilmiy va o'quv markazlari kompyuterlarni bir tarmoqqa birlashtirib, boshqarishni markazlashtirish edi. Maqsad yadro quroli xujumiga ham, tarmoqning bir necha qismi ishdan chiqqan holda ham ishlash faoliyatini saqlab qoladigan tizimni yaratish edi. Bunday tizimni tarmoqlar soni ko'p bo'lgandagina amalga oshirish mumkin bo'lgan. Shunday qilib Internetga

asos solindi. Keyinchalik esa 4 tarmoqdan iborat AQSH ning eng nufuzli tekshirish institutlarida joylashgan ARPANET tarmog'i yaratildi. Dastavval olimlarning tadqiqot ishlarida foydalanish uchun mo'ljallangan tarmoq, keyinchalik safsata sotishning kompyuterlashgan zanjiriga aylandi. Shunga qaramay, bu XX ning eng muvaffaqiyatli ixtirolaridan biri edi. Shu asrning oxirlarida ARPANET-INTERNET deb atala boshladi va juda kuchli kompyuterlar va tarmoqlar to'plamidan iborat tizim deb tan olindi.

Ayni paytda butunjahon insonlariga foydasi tegib kelayotgan ko'plab buyuk shaxslar internet sifatini oshirish maqsadida ko'plab tadqiqotlar olib bormoqda. Shu jumladan, dunyoning eng muvaffaqiyatli insonlaridan biri, ko'plab yirik kompaniyalar egasi Ilon Mask ham dunyoni sifatli internet tarmog'i bilan ta'minlash maqsadida Starlink loyihasini amalga oshirish uchun orbitaga Starlink sun'iy yo'ldoshini olib chiqishni maqsad qilgan edi va shu kungacha 420 ta sun'iy yo'ldosh olib chiqishga muvaffaq bo'lgan. Bu esa osmondagi barcha sun'iy yo'ldoshlarning 20% ni tashkil qiladi. 2019-yil 31-mart holatiga ko'ra, orbitada jami sun'iy yo'ldoshlar soni 2062 taga yetganligi aniqlangan.

Dunyo kundan kunga o'zgarishda davom etmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarning paydo bo'lishi yashash tarzimiz va muloqot tarzimizni yaxshi va yomon tomonga o'zgartirdi. Uning ta'siri shuki, biz hammamiz WhatsApp, Instagram, Facebook, Twitter yoki TikTok kabi ijtimoiy tarmoqlarsiz dunyoni tasavvur qila olmaymiz. Shubhasiz, bu globallashuv va Internetning jamiyatda hukmronligi yomon yoki axloqiy jihatdan shubhali narsalarni keltirib chiqardi. Boshqa tarafdin olib qaraganda esa, u bizning hayotimizni ham osonlashtirdi, o'yin - kulgilarning yangi davrini ochdi va bizga tanaffusdan chiqishimizga imkon berdi. Aloqa chegaralari bu dunyodagi hammaga bir -biri bilan bog'lanish imkonini berdi. Bizga ma'lumki, dunyo aholisi foydalanib kelayotgan ijtimoiy tarmoqlar, albatta, bu jarayonning ustunidir. Ba'zi bir mashhur ijtimoiy tarmoqlar har bir foydalanuvchi uchun o'rtacha 7,89 dollar daromad olishidan ko'pchiligimiz ham xabardor emasmiz. Dunyoning o'rtacha 55.1% aholisi ijtimoiy tarmoqlarning faol foydalanuvchilaridir. Lekin qaysi ijtimoiy tarmoqlar eng ko'p ishlatiladi?

Dunyo aholisi tomonidan eng ko'p foydalaniladigan ijtimoiy tarmoqlar ro'yxatining birinchi o'rnini ijtimoiy tarmoqlar qiroli deb tan olingan **Facebook 2,74 milliard** faol foydalanuvchisi borligi bilan egallab turadi. Butun dunyoni bog'laydigan bu tarmoq Mark Tsukerberg tomonidan 2004 yilda tashkil etilgan. Facebook - dunyodagi eng qimmat kompaniyalardan biri va Microsoft, Google, Apple va Amazon bilan bir qatorda dunyodagi eng yaxshi beshta texnologiya kompaniyalaridan biri. Kontent almashish va do'stlaringiz tarmog'i bilan bog'lanishga asoslangan ijtimoiy tarmoq dunyodagi eng yirik bizneslaridan biridir. Va so'nggi yillarda uning o'rnini hech kim hech qaysi tarmoq egallay olmaydi.

YouTube (2,291 mlrd) - 2005 yilda tashkil etilgan va video almashishga asoslangan ijtimoiy tarmoq (garchi u dunyoda Facebookdan keyin ikkinchi o'rinda turadi). U Google tomonidan 2006 yil oktyabr oyida 1,65 milliard dollarga sotib olingan. Har bir daqiqada platformaga 500 soatdan ortiq videolar yuklanadi va uning reklamalar orqali monetizatsiyasi YouTube'ga har yili taxminan 15000 million dollar daromad keltiradi.

WhatsApp (2 milliard) - har oyda 2000 million faol foydalanuvchiga erisha oladigan uchta tarmoqdan biri bo'lgan dunyodagi tezkor xabar almashuvchi asosiy ijtimoiy tarmoq. U 2009-yil fevral oyida ishga tushirilgan va dunyoning ko'p qismida (Xitoy bozoridan tashqari)

xabarlar almashish uchun asosiy dastur hisoblanadi. 2012- yil fevral oyidan boshlab u Facebookga tegishli uni 21,8 milliard dollarga sotib oldi.

Facebook Messenger (1,3 milliard) - bu tezkor xabar almashish dasturi bo'lib, Facebookga tegishli hisoblanadi. Bu Facebookning shaxsiy ijtimoiy tarmog'ining bir qismi edi, garchi xabarlar dasturining o'zi 2012-yil avgustda ishga tushirilgan bo'lsa-da, hozirgi vaqtda uning asosiy raqibi "Zoom" bo'lib, u so'nggi yillarda eng ko'p rivojlangan xabar almashish xizmati hisoblanadi.

Instagram (1,221 mln). Biz kuchli beshlik pozitsiyasiga etib keldik. Har oy 1221 million faol foydalanuvchiga ega bo'lgan Instagram ijtimoiy tarmog'i ro'yxatda beshinchi o'rinda. Bu tarmoq 2010-yil oktyabr oyida ishga tushirilgan va hozirda u Facebookga tegishli bo'lgan Amerika ilovasidir.

Shuningdek, O'zbekistonda eng ko'p foydalaniladigan Telegram, Snapchat va TikTok ham bu ro'yxatdan joy olgan bo'lib, TikTok o'zining 689 million obunachisi bilan sakkizinchi o'rinni, Telegram hamda Snapchat esa, ketma-ket o'n ikkinchi va o'n uchinchi o'rinlarni 500 millionga yaqin obunachisi bilan egallab turadi.

Hozirgacha barcha internet foydalanuvchilarini qiziqtirib kelgan internet tezligi bo'yicha savollarga Britaniyaning "Cable" portali o'z tadqiqotlari davomida javob topdi. Unda "Cable" mutaxassislari 12 oy davomida 200 ta mamlakat bo'yicha to'plagan ma'lumotlari joy olgan. Bunda, mamlakatda mavjud bo'lgan internetning o'rtacha tezligida HD sifatli va 5Gb o'lchamga ega videoni yuklab olishga qancha vaqt sarflanishi hisoblab ko'rilgan. Ro'yxatda birinchi o'rinni Singapur egalladi. Bu mamlakatda internet tezligi 60 mb/s tashkil qilgan. 5 Gb o'lchamga ega faylni yuklab olish uchun Singapurda 11 daqiqa vaqt talab qilingan. Reytingda ikkinchi va uchinchi o'rinni Shvetsiya va Daniya egalladi. Bu mamlakatlarda internet tezligi mos ravishda 46 va 43 Mb/s.ni tashkil qiladi. Reytingda O'zbekiston 184-pog'onadan joy olgan. Unda mamlakatimizdagi internet tezligi o'rtacha 1,02 Mb/s.ni tashkil etishi qayd qilingan. Misol tariqasida, HD sifatdagi va 5Gb o'lchamga ega videoni yuklab olish uchun O'zbekistonda 11 soatdan ortiq vaqt sarflanishi ko'rsatib o'tilgan. Taqqoslaydigan bo'lsak, reytingda Rossiya 47-o'rinni (13 Mb/s) band etgan bo'lsa, Qozog'iston 95-o'rinni (4,4 Mb/s), Qirg'iziston 163-o'rinni (1,52 Mb/s) egallab turishibdi. Faqatgina Tojikiston (188-o'rinda, 0,94 Mb/s) va Turkmaniston (198-o'rinda, 0,56 Mb/s) O'zbekistondan pastroq o'rinlarda joylashgan.

Xulosa qilib aytganda, internet insoniyat kashf etgan eng yaxshi kashfiyotlardan biridir. Internet orqali qilishingiz mumkin bo'lgan narsalar miqdori juda ulkan.. Birgina sichqonchani bosish bilan turli xil narsani o'rganish va dunyoning istalgan qismidagi insonlar bilan muloqot qilish uchun mutlaqo ajoyib vosita. Biroq, uning cheksiz foydalanish imkoniyati, unga kiradigan yoshlarning ongiga nisbatan ta'siri bizda xavotir uyg'otadi. Internet bu yosh avlodga turli xil psixologik ta'sirlarga olib kelishi mumkin bo'lgan mantiqsiz videolar yoki tasvirlarnikeng miqyosda namoyish qiladi, shu bilan birga kompyuterdan me'yordan ortiq foydalanish ham jismoniy muammolarga ham foydalanuvchilar ongiga salbiy ta'sirlarni olib kelishi mumkin. Internet haqiqatan ham foydali va qiziqarli bo'lishi mumkin, lekin uni qanday boshqarishni bilmaganlar uchun uning zarari va qorong'u tomonlarini juda ko'p.

References:

1. <https://xs.uz/uz/post/internet-tezligi-bojicha-dunyo-mamlakatlari-rejtingida-ozbekiston-songgi-orinlardan-birida>
2. <https://uz.warbletoncouncil.org/redes-sociales-667>
3. <https://kun.uz/uz/73248858>
4. Jo`rayeva M, Yusufjonova O (2021) ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCE. O`zbek tilini o`qitishda ijtimoiy tarmoqlarning o`rni.
5. Khasanovna, S. D. (2021). EDUCATION OF FEELINGS WITH ARTISTIC WORDS Engineering Journal For Research & Development.